

Inovirani kompetencijski okvir stručnih znanja u hrvatskom knjižničarstvu

Belamarić, Ivna

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:592060>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)



SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Ivna Belamarić

Inovirani kompetencijski okvir stručnih znanja
u hrvatskom knjižničarstvu
(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2016.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za kroatistiku

Ivna Belamarić

Matični broj: 20129

Inovirani kompetencijski okvir stručnih znanja
u hrvatskom knjižničarstvu

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost – smjer knjižničarstvo

Mentor: dr. sc. Dinka Kovačević

Rijeka, 22. rujna 2016.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Knjižnice kroz povijest.....	3
2.1. Razvoj knjižnica u Hrvatskoj	6
2.2. Razvoj knjižnične djelatnosti	10
3. Kompetencijski okvir	13
3.1. Knjižničarske kompetencije	15
4. Standardi za knjižnice u Republici Hrvatskoj	19
4.1. Školske knjižnice	19
4.2. Visokoškolske knjižnice	23
4.3. Narodne knjižnice	27
4.4. Specijalne knjižnice	30
5. Cjeloživotno obrazovanje knjižničara.....	33
6. Vrednovanje rada knjižničara.....	40
7. Strategija hrvatskog knjižničarstva 2016.-2020. – prijedlog	46
7.1. Mjera 1 - Poticati i pratiti prijedloge i izvođenje studijskih programa u području informacijskih i komunikacijskih znanosti	47
7.2. Mjera 2 - Provoditi cjeloživotnu izobrazbu knjižničnih djelatnika usklađenu sa suvremenim potrebama rada u knjižnici	48
7.3. Mjera 3 - Poticati istraživački rad u knjižnicama	51
7.4. Mjera 4 - Uspostaviti protok informacija i znanja u sustavu	52
8. Zaključak	56
Literatura	58

Sažetak i ključne riječi

Tema ovog diplomskoga rada jesu kompetencije i vještine potrebne za rad u knjižnici. U radu su iznijete najvažnije teoretske postavke važne za uspješan rad u knjižnici, od povijesnog pregleda, preko najvažnijih definicija nužnih za razumijevanje problematike do službenih Standarda kojima se utvrđuju nužne kompetencije knjižničara. Također, prikazana je važnost cjeloživotnog učenja i vrednovanja rada knjižničara te kratki osvrt na budućnost struke kroz Strategiju hrvatskoga knjižničarstva 2016. - 2020.

Svrha je rada na jednome mjestu okupiti najvažnije relevantne podatke o kompetencijama i vještinama za rad u knjižničnoj ustanovi. U skladu sa vrlo brzim tehnološkim i društvenim promjenama kojima svjedočimo, mijenja se i knjižničarska struka te je važno da ona drži korak sa suvremenosti kako ne bi izgubila na važnosti.

Upravo tome cilju služe Standardi, Strategije i Nacrti korišteni u ovome radu.

Ključne riječi: knjižnica, kompetencija, djelatnik, Standard, cjeloživotno učenje.

1. Uvod

*"Knjižnica je kulturna i informacijska ustanova koja, slijedeći općeprihvaćene ciljeve društva i načela stručnoga rada, odabire, nabavlja, obrađuje, u fizičkome i obavijesnom smislu sređuje te čuva i daje na korištenje knjižničnu građu, a preko organiziranih službi pruža raznolike usluge aktivnim i potencijalnim korisnicima."*¹

Rad će započeti povijesnim pregledom rada knjižnica i knjižničara, koji je važan zbog kronološkog pregleda razvitka djelatnosti te načina na koji se od jednostavnog slaganja pločica i svitaka došlo do digitalnog načina knjižničnog rada čiji su rezultati dostupni cijelome svijetu u svakom trenutku. O tome će biti govora u drugom poglavlju.

U trećem poglavlju opisivat će se kompetencijski okvir knjižničara, koji je vrlo važan za cjelovit i kvalitetan rad knjižničara. Naime, kako bi knjižničarski rad odgovarao potrebama suvremenog korisnika nužno je da knjižničar posjeduje određene kompetencije, kako profesionalne, tako i osobne. Upravo će ovo biti jezgra rada, od opisa općih knjižničarskih kompetencija sve do opisa kompetencija po vrstama knjižnica.

Četvrto će poglavlje kao temu imati Standarde za knjižnice u Republici Hrvatskoj gdje će se detaljno obrazložiti Standardi i Prijedlozi standarda za pojedine vrste knjižnica.

Za rad djelatnika u knjižnicama važno je cjeloživotno učenje knjižničara, koje im omogućava brže i bolje snalaženje u sve naprednijim i zahtjevnijim potrebama korisnika. O tome govori sljedeće, peto poglavlje.

1 Tadić, K. *Rad u knjižnici*. Opatija: Naklada Benja, 1994., str. 19.

Šesto će poglavlje biti posvećeno vrednovanju rada knjižničara, koje služi provjeri uspješnosti rada knjižničara. Iako u svijetu postoje vrlo detaljne studije evaluacije rada knjižnica i knjižničara, Hrvatska kaska za tim, no stvari se kreću u pozitivnom smjeru. U radu su izložene osnovne smjernice vrednovanja rada knjižničara.

Sedmo poglavlje govorit će o Strategiji hrvatskoga knjižničarstva 2016. - 2020. te o smjernicama rada hrvatskih knjižnica u narednom razdoblju. Ona obuhvaća gotovo sve o čemu se u ovom radu govori, predstavlja temelj suvremenog razvoj hrvatskih knjižnica te je kao takva važan dio rada.

Osmo poglavlje bit će zaključno u kojem će se objediniti svi pokazatelji koji čine suvremeni kompetencijski okvir djelatnika u hrvatskom knjižničarstvu, uz pripadajuće jednako važne vještine.

Tema kompetencija djelatnika u knjižničarstvu iznimno važna za rad knjižnica u suvremeno doba jer se zbog utjecaja novih tehnologija gubi tradicionalna uloga knjižnice, Iz tih razloga treba ulagati dodatne napore kako bi knjižnice ostale relevantni i pouzdani izvori kvalitetnih informacija. Upravo taj dio – kompetencijski okvir u kojem svaki knjižničar mora pronaći svoje odgovarajuće mjesto prema suvremenim smjernicama i zadanim kvalitativnim i kvantitativnim mjerilima za pojedine vrste poslova u knjižnicama – jest fokus ovog rada.

2. Knjižnice kroz povijest

Pismo se, nakon pojave govorne komunikacije, smatra najznačajnijim čovjekovim dostignućem. To se konkretno dogodilo 3000 godina prije Krista u Mezopotamiji, kada su Sumerani uglatim pismom bilježili informacije na glinenim pločicama i spremali ih u svojevrzne "knjižnice". Knjižnice su nastale kada su društveni uvjeti zahtijevali i omogućavali da se glinene pločice trajnije sačuvaju kako bi se njima moglo koristiti duže vremena. U sociološkom smislu, za to se ključnim trenutkom smatra prelazak s plemenskog na poredak društvene zajednice. U tom trenutku društvo je za svoje potrebe počelo osnivati ustanove nužne za funkcioniranje – među njima bile su i knjižnice.

U ovom povijesnom pregledu važno je spomenuti najznačajniju knjižnicu Srednjeg istoka – onu asirskog vladara Ašurbanipala iz prve polovice prvog tisućljeća prije Krista. Njen sadržaj pokrivao je teritorijalno i vremenski sve što je do tada nastalo i što je bilo zapisano na Srednjem istoku.

U korijenima onoga što danas nazivamo razvojem i napretkom leže grčka i rimska kultura. Oko 500 godina prije Krista u Ateni je osnovana prva javna knjižnica, no ostaje zanimljiva činjenica da je, unatoč raširenoj pismenosti i kulturnom procvatu Grčke, pronađeno vrlo malo fizičkih dokaza o raširenosti knjižnica. Razlog tome je bila vrlo jaka usmena kultura. Sredinom 2. stoljeća prije Krista Grčka je postala rimska provincija. Ovdje se prvi put u povijesti susreće pojava da se knjige donose u prijestolnicu osvajača kao ratni plijen. Na taj je način započelo je razdoblje "opismenjavanja" rimskog naroda jer u Rim su dolazili, uz knjige, i mnogi grčki intelektualci. Prve knjižnice, za razliku od dotadašnjih slučajeva u povijesti knjižnica, osnivale su se kao privatne.

U doba Carstva cvjetala je rimska kultura, knjige su se širile i osnivale su se mnoge knjižnice. Prva javna knjižnica osnovana je 39. godine prije Krista. Rimljani su uvodili i arhitektonske promjene u izgradnji knjižnica – prilagođavali su ih knjižničnoj funkciji. Gradile su se zgrade s odvojenim dijelovima i krilima radi lakše podjele knjiga i napuštala se praksa gradnje knjižnica u kompleksu hrama, već su se gradile zasebne zgrade.

Pojava i uzlet kršćanstva uzrokovala je do propadanje javnih knjižnica u Rimu. Naime, širenje kršćanskih knjiga rezultiralo je smanjenim čitanjem grčkih i latinskih knjiga (tzv. poganih knjiga) te su pisari i knjižnice gubili publiku.

U istočnoj prijestolnici carstva, Konstantinopolu, sredinom 4. stoljeća osnovana je velika carska knjižnica, koja je zaslužna za očuvanje mnogih antičkih djela. Na vrhuncu postojanja imala je oko 120 000 svezaka².

Glavno je obilježje prelaska iz antičke u srednjovjekovnu Europu postanak kršćanstva službenom i najraširenijom religijom. Sve što se trebalo znati bilo je sadržano u Bibliji, pa se stoga gubio interes za očuvanje antičkih djela. Sukladno tome, gubile su značaj knjižnice, propadale su škole i urbane sredine.

Od 9. stoljeća latinski jezik postupno počinje odumirati, da bi u 16. stoljeću postao mrtvi jezik. Kulturne potrebe neškolovanog sloja stanovništva zadovoljavaju slike i usmena predaja pa nema ni mnogo knjižnica. Početkom 13. stoljeća dolazi do ponovne urbanizacije, te u takvim sredinama, izvan ingerencije Crkve, nastaju prva sveučilišta. Posljedično raste potreba za knjigama te nastaju prve zbirke knjiga na sveučilištima te nastaju prvi laički skriptoriji. Najveća je laička knjižnica tog vremena bila ona na pariškoj Sorboni – prva moderna sveučilišna knjižnica. Knjiga postaje sve važnija odrednica novog društva u nastanku. U ovom razdoblju susrećemo prve kataloge – popise

2 Stipanov, J. *Knjižnice i društvo: od potrebe do mogućnosti*. Zagreb: Školska knjiga, 2010., str. 35.

knjiga po policama, ali i one predmetne. Prvi skupni katalog nalazimo na Sorboni³.

U razdoblju renesanse najvažnije je spomenuti izum koji je promijenio društvene i kulturne tokove svijeta – tiskarski stroj. On je, uz novootkriveno zanimanje za antičku literaturu, bio temelj novog razdoblja u povijesti čovječanstva – renesanse. Slijedom navedenog otvorio se veliki broj javnih knjižnica. 1444. godine Cosimo Medici u Firenci otvorio je prvu javnu knjižnicu nakon rimskog vremena u cijeloj tadašnjoj Europi, nazvanu Biblioteca Marciana.

Kao posljedica reformacije nastalo je razdoblje protestantizma, čija su uvjerenja pogodovala razvoju pismenosti, porastu broja knjiga na narodnim jezicima, što je posljedično utjecalo na osnivanje knjižnica. Početkom 18. stoljeća promijenila se organizacija i rad na sveučilištima diljem Europe, što je uvjetovalo reorganizaciju rada knjižnica. Prvo moderno sveučilište, u kojem je bila kvalitetna sveučilišna knjižnica jezgra rada, nastala je u Göttingenu u Njemačkoj.

Francuska revolucija predstavljala je početak odvajanja države od Crkve, latinski jezik u potpunosti zamijenili su narodni jezici. Osnivale su se narodne knjižnice kao odgovor na sve rašireniju pismenost ljudi i potrebu za čitanjem. Kao posljedica industrijske revolucije pojavile su se i prve specijalne/stručne knjižnice. Razvojem znanosti one su sve više dobivale na važnosti jer su se osnivale kao knjižnice instituta i zavoda, industrijskih pogona, zdravstvenih ustanova, financijskih ustanova, muzeja... U tom kontekstu važno je spomenuti specijalne knjižnice koje su uvele mnoge inovacije u knjižničarsku struku: izradu i primjenu novih kataloga, predmetnu obradu, izradu sažetaka...

3 Isto., str. 110.

Zbog kvalitetnijeg ispunjavanja mnogobrojnih i odgovornih zadataka na sveučilištima, razvijale su se sveučilišne knjižnice, što je zahtijevalo i nove kataloške metode i klasifikacijske sheme: nastala je Decimalna klasifikacija, Deweyeva i Blissova klasifikacija. Ove novine omogućile su nastanak i razvoj predmetnih i skupnih kataloga. Nacionalne knjižnice u suvremenom smislu nastale su u 19. stoljeću, a u 20. stoljeću širile su se diljem svijeta. Njihova je uloga osobito došla do izražaja nastankom nacionalnih država.

U 20. stoljeću došlo je do razvoja svih oblika kulturnog stvaralaštva i života općenito, tehnološke odrednice preoblikovale su dotadašnje načine funkcioniranja svijeta. Pojavile su se internacionalne i nacionalne knjižnične i informacijske agencije. Rađaju se informacijski centri koji su se više koncentrirali na sadržaj dokumenta nego na sam dokument.

Era Interneta također donosi velike promjene: ogromne zbirke literature mogu se naći u digitalnom obliku u bilo koje trenutku sa bilo kojeg mjesta. Fizički dolazak u knjižnicu više nije potreban, većina knjižne građe nalazi se na mreži. Korisnik od skupne kategorije postaje individualac sa vlastitim senzibilitetom i potrebama⁴.

2.1. Razvoj knjižnica u Hrvatskoj

Prema Stipanov (2010.) očuvani rukopis grčko-latinskog *Splitskog evanđelistara* iz 7. stoljeća svjedoči o postojanju najstarije hrvatske knjižnice pri katedrali Splitske biskupije. To je najstariji sačuvani rukopis na slavenskome jugu, ima 309 sačuvanih pergamentskih listova. Srednjovjekovne knjižnice su u Hrvatskoj prvi osnivali benediktinci pri mnogobrojnim samostanima, uz koje su obično bile i prepisivačke radionice, a zabilježeni su i podatci o dobivanju na dar ili kupovanju knjiga za knjižnice.

4 Isto., str. 244.

„Izuzmemo li knjižnicu Splitske nadbiskupije, najstarija je knjižnica u Hrvatskoj po dužini postojanja knjižnica Zagrebačke nadbiskupije Metropolitana koja djeluje od 1094. godine. Ona posjeduje najstariji popis inventara neke knjižnice u Hrvatskoj. Danas se Metropolitana nalazi u staroj zgradi Nacionalne i sveučilišne knjižnice, sadrži oko 40 000 svezaka, više od 150 starijih rukopisa, 252 inkunabule te malu geografsku zbirku.“⁵

Na temelju popisa nekoliko privatnih i crkvenih knjižnica može se zaključiti da je u urbanim sredinama neprekidno i brzo rastao broj privatnih knjižnica u vlasništvu laika, najčešće trgovaca, pravnika i učenih ljudi.

U doba renesanse bile su poznate istaknute privatne knjižnice, npr. Knjižnica Marka Marulića, čiji je popis knjiga jedan od najstarijih knjižnih kataloga u Hrvatskoj. Svakako treba spomenuti i druge hrvatske intelektualce koji su djelovali na stranim dvorovima i poticali osnivanje knjižnica, primjerice Ivana Viteza od Sredne koji je stvorio znamenitu Knjižnicu Matijaša Korvina, zatim Matiju Vlačića Ilirika i njegovu vrijednu protestantsku knjižnicu.

Tradicija privatnih knjižnica s bogatim zbirkama nastavljena je i poslije. Poznate su knjižnice Nikole Zrinskog i njegova sina Adama iz 17. stoljeća (danas dio zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, otkupljene 1892. godine), knjižnice vlastelinske obitelji Fanfonja Garanjin (kraj 18. stoljeća) iz Trogira, grofice Eleonore Patačić i biskupa Maksimilijana Vrhovca (danas dio Akademijine knjižnice i Metropolitane). U 19. stoljeću na prvom mjestu treba spomenuti knjižnice Ljudevita Gaja, Ivana Kukuljevića, Vjekoslava Babukića. Značajne su bile i knjižnice bibliofila i znanstvenika Vatroslava Jagića, Nikole Tomašića (oporučno ostavio 1918. godine Sveučilišnoj i nacionalnoj knjižnici u Zagrebu), Knjižnica braće Ivana i Dinka Vitezića, a među najvrjednijima je bila

5 Stipanov, J. *Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj – od početaka do današnjih dana*. Zagreb: Školska knjiga, 2015., str. 90.

knjižnica Baltazara Bogišića, 1912. godine otvorena za javnost u Cavtatu, danas u sastavu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU).

„U Zagrebu isusovci 1606. godine osnivaju svoj kolegij na Gornjem gradu, a već 1607. i gimnaziju s knjižnicom. 1619. godine obavlja se prva kupnja knjiga za knjižnicu, što je jedan od najranije poznatih podataka te vrste u Hrvatskoj. 1669. godine ta gimnazija prerasta u Akademiju, a knjižnica u Akademijinu knjižnicu. U sklopu reforme školstva u Austro – Ugarskoj Monarhiji, od dotadašnje Akademije nastaje Zagrebačka akademija znanosti, a knjižnica postaje knjižnicom Zagrebačke akademije znanosti. 1850. godine knjižnica mijenja naziv u Pravoslavna akademija i tako djeluje sve do 1874. godine, kada se osniva Sveučilište u Zagrebu, te ona postaje Sveučilišna knjižnica.“⁶

U 17. stoljeću Ivan Paštrić u suradnji sa Stjepanom Cosmijem osnovao je u Splitu prvu veliku javnu knjižnicu, čime prvi put u Hrvatskoj knjižnica ne služi samo jednoj ustanovi ili gradu, već cijeloj pokrajini. Knjižnica je otvorena 30. siječnja 1706. godine. Ivana Paštrića zbog toga se može smatrati jednom od najznamenitijih osoba u povijesti hrvatskog knjižničarstva, ne samo zbog osnivanja prve javne knjižnice na ovim prostorima, već i zbog njegovih naputaka i pravila za uređenje knjižnice i njezina fonda. U 19. stoljeću razvijale su se pučke, narodne i javne knjižnice, i to pod snažnim utjecajem Ilirskog pokreta. Važno je spomenuti Varaždinsku čitaonicu, Ilirsku čitaonicu u Karlovcu, Zagrebačku ilirsku čitaonicu te Ilirsku čitaonicu u Križevcima. Nakon kontinentalnog dijela, slične su se čitaonice osnivale i u Istri, Dalmaciji te na Kvarneru. Glavna pokretačka snaga tih čitaonica bili su lokalni intelektualci i ugledni mještani.

6 Isto., str. 91.

Visokoškolske knjižnice nastajale su pri novim fakultetima, među kojima su najznačajnije u Zagrebu knjižnice na Pravnom fakultetu (1906.), Tehničkom fakultetu (1919.), Ekonomskom (1920.), Veterinarskom (1922.), nadalje Knjižnica Slavističkog seminara na Filozofskom fakultetu (1906.), Knjižnica Romanskoga seminara na Filozofskom fakultetu (1920.) i Knjižnica Centralnoga higijenskog zavoda (1927.), osnovana kao središnja medicinska knjižnica. U kontekstu navedenih podataka o nastanku knjižnica

„važna je općeznanstvena Knjižnica HAZU, utemeljena 1867. g., obogaćena kupnjom privatne knjižnice Ivana Kukuljevića 1868. godine a poslije i drugim kupnjama i darovima; danas posjeduje oko 275 000 svezaka knjiga, čuva vrijedne rukopise, inkunabule i rijetkosti, bogatu zbirku periodike, te razvija suradnju s nizom akademija i znanstvenih institucija u Europi i svijetu.“⁷

U Hrvatskoj u 2016. godini djeluje 1 nacionalna knjižnica, 186 narodnih, 6 sveučilišnih, 91 visokoškolska, 1160 školskih, 12 općeznanstvenih te 155 specijalnih knjižnica⁸.

2.2. Razvoj knjižničarske djelatnosti

Knjižničarstvo je

"djelatnost koja se bavi ustrojem i poslovanjem svih vrsta knjižnica, a osnovna joj je svrha omogućavanje najpogodnijeg korištenja kulturnih i znanstvenih stečevina čovječanstva zabilježenih na različitim vrstama dokumenata radi svestranog

⁷ Isto., str. 123.

⁸ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Dostupno na: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=202&pregled=1> (11. rujna 2016.).

razvoja pojedinca i društva u cjelini"⁹.

Obuhvaća izgradnju mreže knjižnica, izgradnju knjižničnih fondova, njihovo sređivanje u prostornome i obavijesnom smislu, čuvanje i zaštitu, pružanje informacijsko – referalnih usluga i uslugâ opskrbe knjižničnom građom te raznolike aktivnosti kojima se razvijaju navike čitanja i korištenja knjižničnih usluga. U 19. stoljeću mogle su se prepoznati posebne skupine korisnika s obzirom na njihove specifične potrebe. Te skupine, odnosno njihove posebne potrebe uvelike su utjecale na promjene u knjižnicama, organizaciju i način njihovog rada, osobito u području usluga za korisnike. S vremenom uvodile su se nove metode obrade građe, katalogizacije i klasifikacije, izrađivali su se primjereni i odgovarajući katalozi; izrađivale su se tekuće, nacionalne i specijalne bibliografije.

Slijedom navedenih promjena mijenjala se i arhitektura knjižničnih zgrada: veliki iskorak u tom području napravio je Antonio Panizzi koji je podijelio prostor Britanske knjižnice na tri dijela: prostor za smještaj knjiga, prostor za korisnike i prostor za osoblje knjižnice. Kako su se proširivali poslovi u smislu primjerenije organizacije istih, u knjižnicama se postepeno počela prepoznavati važna uloga stručnog djelatnika – knjižničara.

Posebno treba naglasiti kako su od samih početaka nastajanja knjižnica sve poslove u njima radile visokoobrazovane osobe.

„U Egiptu je to bio nasljedno zanimanje, knjižničari su mogle biti i žene, a često je knjižničar imao i politički položaj. U hramskim knjižnicama knjižničar je bio svećenik višeg hijerarhijskog ranga; knjižničar u dvorskim knjižnicama imao je političku moć, što dokazuje da su knjižnice oduvijek smatrane središtima moći jer znanje je moć. U Babilonu je postojala čak i

9 Tadić, K. *Rad u knjižnici*. Opatija: Naklada Benja, 1994., str. 31.

škola za knjižničare. U Aleksandriji je postojala hijerarhija zaposlenika u knjižnici, slično je bilo i u Rimu. U srednjem vijeku opada važnost knjižnica, pa samim time opada i važnost knjižničara. U renesansi su knjižničari bili školovane osobe, no ne postoji posebna škola za knjižničare. ¹⁰

Početakom 19. stoljeća Martin Schrettinger iz Münchena napisao je poznatu knjigu *Lehrbuch der Bibliothek-Wissenschaft* u kojoj je predložio da se pri svakoj glavnoj knjižnici osnuje škola za obrazovanje knjižničara. Friedrich Adolf Ebert napisao je raspravu o javnim knjižnicama (*Ueber öffentliche Bibliotheken*), a talijanski arhitekti pisali su o gradnji i uređenju knjižnica, što su ujedno bili jedini izvori iz kojih je bilo moguće nešto naučiti o ulozi, značenju i uređenju knjižnica. Daljnji razvoj temelji se na dugogodišnjem praktičnim radu knjižničara u knjižnicama.

„1840. godine počinje izlaziti prvi stručni knjižničarski časopis Serapeum u Leipzigu. Osnivanje knjižničarskih udruženja počinje u Americi (American Library Association, 1876. g.) te se širi Europom. Knjižničarska se udruga u Hrvatskoj osniva 1939. godine, prvi hrvatski knjižničarski časopis počinje izlaziti nakon Drugog svjetskog rata. ¹¹

Zanimljivi su i podaci o obrazovanju knjižničara i prvim završnim svjedodžbama. Library Association je u Velikoj Britaniji 1882. godine izradila program za dobivanje tri svjedodžbe za početnike. Prva potvrda bila je preduvjet za početak rada u knjižnici, nakon godinu dana rada u knjižnici pristupnik je polagao drugi ispit te nakon još jedne godine treći, završni. Krajem 19. stoljeća na Columbus University u New Yorku osnovan je prvi visokoškolski studij za knjižničare, (osnivač Melvil Dewey), nakon čega su uslijedila osnivanja sličnih

10 Stipanov, J. *Knjižnice i društvo: od potrebe do mogućnosti*. Zagreb: Školska knjiga, 2010., str. 35.

11 Isto., str. 229.

ustanova u Göttingenu, Barceloni i Londonu. U Hrvatskoj se prvi studij knjižničarstva osnovao tek 1977. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

„Osnivanjem studija knjižničarstvo postaje profesija u pravom smislu riječi, koja će biti glavni nositelj teorijskog promišljanja i praktičnog unaprjeđivanja te razvoja knjižnica i knjižničarstva.“¹²

12 Isto., str. 234.

3. Kompetencijski okvir

Jedan od glavnih problema pri definiranju pojma "kompetencija" jest neusklađenost koja vlada u tom polju. Ne samo da ne postoji jedinstvena definicija tog pojma, već svaki autor ima svoju ideju o tome što su kompetencije, što obuhvaćaju i kako ih mjeriti. No, ipak je moguće podijeliti definicije u dvije glavne skupine. Prvu čine one definicije koje se odnose na kvalifikacije ili standarde obavljanja posla. Druga skupina definicija odnosi se na visoku uspješnost na poslu ili superiorno obavljanje posla¹³.

Također, postoje razlike između engleskih riječi *competence* i *competency*. 'Competence' se mogu prevesti kao kompetentnost ili stručnost, a termin označava umješnost u odnosu na neke specifične radne aktivnosti i prema unaprijed određenom i definiranom standardu. 'Competency' prevodimo u značenju kompetencija. U tom se smislu odnosi na ponašanja koja podupiru uspješno obavljanje određenih radnih aktivnosti; ne na specifikaciju vještina i znanja, već na način primjene, kako se te vještine i znanja koriste pri obavljanju radnih aktivnosti i u kontekstu određenog seta zahtjeva posla.

Možda je najjednostavnije definirati da su kompetencije skup znanja, vještina i vrijednosti stečenih cjeloživotnim učenjem, dok su kvalifikacije formalni naziv za određeni stupanj (razina i obujam) kompetencija osobe, koji se dokazuje javnom ispravom nadležne ustanove. Kompetentnost jest stanje u kojem se nalaze pojedinci u odnosu na raspoloživa znanja, vještine i sposobnosti, odnosno kompetencije u općem smislu, koje je moguće uvježbati i vježbanjem usavršavati, a koje se opredmećuju u određenim okolnostima. Ne djeluju sve okoline podjednako poticajno niti je moguće podjednako u svim

13 Kurz, R.; Bartram, D. *Competency and Individual Performance : Modelling the World of Work*. In I. T. Robertson, M. Callinan and D. Bartram (Eds), *Organizational Effectiveness : The Role of Psychology*, Chichester : John Wiley, 2002., str. 225.

okolinama ostvarivati puni profesionalni i osobni potencijal. U procesu stjecanja, održavanja i razvoja kompetencija sinergijski djeluje mnogo čimbenika, od nositelja programa obrazovanja, pružatelja programa trajne izobrazbe, radne okoline, sustava napredovanja te mogućnosti vertikalne i hijerarhijske prohodnosti kao i intrinzične motivacije pojedinaca za preuzimanje aktivne uloge u planiranju profesionalne karijere¹⁴.

Učenje za stjecanje kompetencija podrazumijeva se na svim razinama obrazovanja, pa i u stalnom stručnom usavršavanju te zahtijeva uvođenje promjena u metodologiji planiranja programa, sadržaju programa, kao i u načinu poučavanja i učenja. Težište pri poučavanju pomaknuto je sa sadržaja koje treba prenijeti polaznicima u određenom vremenu na rezultate ili ishode učenja koje je usvojio polaznik, odnosno na postignute kompetencije. Kako bi se kod polaznika razvila određena kompetencija, potrebno je utvrditi:

- koja su mu znanja potrebna
- koje vještine za primjenu znanja,
- kojim će se metodama i postupcima oni ostvariti,
- kako će se vrednovati ostvarenost kompetencije,
- koji su nastavni mediji potrebni za takav proces.

Slijedom navedenog predstaviti će se kompetencije koje knjižničar/ka mora imati kako bi bio uspješan u svome poslu.

14 Horvat, A.; Machala, D., ur. *Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost*. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2002., str. 8.

3.1. Knjižničarske kompetencije

U području knjižničarstva, osobito u Sjedinjenim Američkim Državama, Australiji i Velikoj Britaniji, profesionalni ili kompetencijski profili te standardi zanimanja razvijaju se 30-ih godina 20. stoljeća. Kompetencije su minimalna količina izvedbe koja se očekuje od zaposlenika, a koja im omogućuje da svoju radnu funkciju ili dodijeljene zadatke izvrše djelotvorno i uspješno¹⁵.

Prema Senki Tomljanović (2010.) knjižničarske kompetencije mogu se podijeliti u tri skupine:

- **znanja** – knjižničar mora poznavati predmet i povijest struke, vrste građe, zbirke, kataloge, knjižnice, korisnike, informacijsku tehnologiju...
- **vještine** – treba poznavati način izgradnje fondova, inventarizacije, signiranje, katalogizaciju, knjižnične usluge, upotrebu tehnologije
- **vrijednosti** – knjižničara treba krasiti sustavnost, pedantnost, treba uvažavati potrebe korisnika, značaj knjižničarstva, baštine...

Kompetencijski profil je specifikacija mjerodavnosti, mjerna ljestvica za utvrđivanje kvalitete izvršenih radnih zadataka vezanih uz pojedinu specifikaciju, a koja je nužna za učinkovit rad u okviru određenog zanimanja. Kompetencijski profili preskriptivnog su karaktera i služe kao mjerilo za određivanje uvjeta licenciranja ili akreditiranja. Kompetencijski profili bitno utječu na značajke knjižničarske profesije u svim zemljama u kojima su doneseni.

ALA (American Library Association) provodi sustav akreditiranja

15 Isto., str. 154.

programa i škola za obrazovanje knjižničara. Kategorije knjižničnog osoblja prema mreži karijera dijele se na profesionalne knjižnične djelatnike te na pomoćno osoblje. Profesionalno knjižnično osoblje dijeli se na stručno osoblje s kvalifikacijom u području knjižničarstva te na osoblje s kvalifikacijom u drugom području. Knjižnično stručno osoblje s knjižničarskom kvalifikacijom dijeli se na knjižničarskog savjetnika i knjižničare. Knjižnično pomoćno osoblje obuhvaća knjižničare suradnike, knjižničare pomoćnike te službenike¹⁶.

Projekt Usklađivanje obrazovnih struktura u Europi (*Tuning educational structures in Europe*) iz 2000. godine nastao je kao inicijativa europskih sveučilišta s ciljem građenja konkretnog općeg pristupa primjeni Bolonjskog procesa u visokom obrazovanju u različitim akademskim područjima. Prema ovom Projektu kompetencije se dijele u dvije različite vrste:

1. područno – specifične
2. generičke ili prenosive.

Podjela kompetencija prema ovom Projektu je vrlo dubiozna i razgranata, primjerice samo se generičke kompetencije dijele na tri podvrste (instrumentalne, interpersonalne i sistemske), njihova daljnja podjela širi se u tridesetak kategorija.

Prema Zakonu o knjižnicama (1997.) u Hrvatskoj stručne poslove u knjižnicama obavljaju pomoćni knjižničari (SSS i položeni stručni ispit za pomoćnog knjižničara), knjižničari (VSS i položen stručni ispit za knjižničara), diplomirani knjižničari (VSS i položen stručni ispit za diplomiranog knjižničara), viši knjižničari (osobe koje nakon položenoga stručnog ispita za diplomiranog knjižničara najmanje pet godina obavljaju poslove diplomiranog knjižničara i u tom razdoblju daju vrijedan stručni doprinos uz objavljivanje zapaženih stručnih radova iz knjižničarstva) i knjižničarski savjetnici (osobe čija

16 Isto., str. 157.

stručnost jamči da mogu obavljati najsloženije poslove knjižničarske struke, uz uvjet da su nakon stjecanja zvanja višeg knjižničara najmanje pet godina radile u struci, te da su u tom razdoblju bile zapažene po objavljenim znanstvenim i stručnim radovima.

Hrvatsko knjižničarsko društvo (HKD), strukovna udruga hrvatskih knjižničara, za sada nije izradilo nacionalni kompetencijski profil. Jedna od tema prve radionice o kompetencijama i ishodima učenja u programima izobrazbe knjižničara, održanoj u sklopu projekta CUK (Cjeloživotno učenje knjižničara), 6. travnja 2009. u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu bila je kompetencijski profil. U drugom dijelu radionice, uslijedio je praktičan rad polaznika na izradbi kompetencijskog profila. Kao ishod/rezultat rada polaznika radionice predstavljaju se prijedlozi na dvije razine:

Generičke ili opće kompetencije:

- „opća, osobna i jezična kultura,
- komunikacijska znanja i vještine,
- informatička i informacijska pismenost,
- sposobnost prenošenja znanja i vještina,
- spremnost na kontinuirano učenje,
- etičnost u postupanju s građom i ljudima.

Područno-specifične (stručne) kompetencije:

- informacijska pismenost,
- profesionalna etika,

- izgradnja zbirke,
- kvalitetan odabir građe u skladu s ciljevima i potrebama korisnika,
- vrijednosna procjena građe,
- kvalitetna pohrana,
- poznavanje standarda i propisa,
- upravljanje građom,
- organizacija informacija o građi,
- identifikacija i selekcija građe,
- organizacija znanja (sadržajna),
- praćenje, poznavanje, primjena standarda,
- poznavanje i primjena metoda istraživanja¹⁷.

Navedene poželjne karakteristike obuhvaćaju većinu kompetencija koje bi trebao posjedovati knjižničar koji voli svoju struku te joj želi svojim radom pridonijeti.

17 Isto., str. 66.

4. Standardi za knjižnice u Republici Hrvatskoj

Standard je propis kojim se određuju dimenzije i kakvoća proizvoda, definiraju neke veličine, vrijednosti ili jedinice. U Hrvatskoj su standardi za rad knjižnica, podijeljeni prema vrstama ustanova.

4.1. Školske knjižnice

Prema Članku 2. Prijedloga Standarda za školske knjižnice (2013.)

"Školska knjižnica je informacijsko, medijsko, komunikacijsko i kulturno središte škole. Sadržaj školske knjižnice čini organizirana zbirka knjižne i neknjižne građe koja, uz mogućnost pristupa elektroničkim izvorima informacija i stručni rad knjižničnog osoblja, služi zadovoljavanju informacijskih, obrazovnih, stručnih i kulturnih potreba korisnika. Program školske knjižnica sastavni je dio školskog kurikuluma i uključen je u nastavni proces i učenje".¹⁸

Ta se definicija obimom i detaljnošću prilično razlikuje od one donesene Standardom za školske knjižnice iz 2000. godine:

"Školska knjižnica je organizirana zbirka knjižne i neknjižne građe koja kroz djelatnost knjižničnog osoblja nabavlja, obrađuje, čuva i daje na upotrebu građu radi zadovoljavanja obrazovnih, kulturnih, informacijskih i stručnih potreba korisnika

18 Prijedlog Standarda za školske knjižnice. 2012. Dostupno na: http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice_prijedlog.pdf (07. srpnja 2016.).

i permanentnog obrazovanja".¹⁹

Djelatnost školske knjižnice ostvaruje se kao odgojno – obrazovna djelatnost, stručna knjižnična djelatnost te kao kulturna i javna djelatnost. U knjižničarskom sustavu izuzetno je važno kvalitetno postaviti školsku knjižnicu u svim njezinim slojevima jer korisnik s kojim će se kasnije baviti ostale knjižnice osnove korištenja knjižne građe i informacija na različitim medijima dobiva upravo u školskoj knjižnici.

Školska knjižnica danas:

- obrazuje sve učenike škole za kritičko mišljenje i vrednovanje informacija
- omogućuje svima da postanu aktivni korisnici informacija
- nudi raznolike izvore informacija i znanja²⁰.

U skladu s tim odrednicama, školski je knjižničar od učitelja – knjižničara posao profesionalac, informacijski stručnjak i stručnjak za knjižnične medije. Vrlo često školski knjižničar je sam u svojoj knjižnici, što znači da sve poslove obavlja samostalno. Njegova je zadaća zahtjevna, na njega utječu unutarnji i vanjski faktori. Od vanjskih faktora posebno su važni financijski uvjeti i tehnologija, od unutarnjih posebno značenje ima strategija i timski rad. Rad i organizacijska razina usmjereni su na potrebe korisnika, ali i na odnos prema obrazovanju koji postoji u društvu²¹.

Za uspjeh škole i učenika najvažnije je obrazovanje knjižničara. Došlo je

19 Standard za školske knjižnice. 2000. Dostupno na:

<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/272719.html> (11. rujna 2016.)

20 Kovačević, D.; Lovrinčević, J. *Školski knjižničar*. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2012., str. 19.

21 Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Lovrinčević, J. *Školska knjižnica – korak dalje*. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Altagama, 2004., str. 19.

novo vrijeme s novim položajima, ulogama i obvezama individualnog razvoja koje školskog knjižničara promiče u menadžera, osobu koja voli promjene, sposobna je nove situacije pretvoriti u mogućnosti, povezati staro i novo, slobodna je i otvorena novim iskustvima. Često školski knjižničari nisu imali jednaki ugled kao drugi knjižničari, no i to se mijenja. Školski knjižničar u Republici Hrvatskoj danas mora imati završen fakultet studija informacijskih znanosti ili imati diplomu svoje osnovne struke uz dodatni dodiplomski studij knjižničarstva²².

Kompetencije školskog knjižničara dijele se na profesionalne i personalne. Svakodnevne profesionalne zadaće školskog knjižničara raznolike su, on oblikuje i obrađuje knjižničnu građu, nabavlja novu i otpisuje staru građu, izlučuje građu za potrebe priručne zbirke, oblikuje zbirke po obliku i sadržaju, smješta i raspoređuje građu, vodi knjigu inventara školske knjižnice, oprema i priprema građu za posudbu, vodi bazu podataka o korisnicima i posudbama, sastavlja plan i program djelatnosti školske knjižnice, surađuje s učiteljima i predmetnim nastavnicima te surađuje s upravom škole. Zato školski knjižničar mora posjedovati određene profesionalne kompetencije:

- znanja i sposobnosti komuniciranja s nastavnicima i ostalim suradnicima
- spremnost na timski rad
- sposobnost zajedničkog planiranja
- sposobnost sudjelovanja u stvaranju školskog kurikulumu
- osposobljenost za provođenje programa informacijskog opismenjavanja
- poznavanje tehnologije

22 Isto., str. 20.

- menadžerske sposobnosti²³.

Nadalje, za školskog je knjižničara važno znati govorno vješto i razumljivo komunicirati, nužno je biti fleksibilan i prilagodljiv. Pedagoško – psihološke, kao i didaktičko – metodičke kompetencije su nužnost.

Personalne kompetencije školskog knjižničara su:

- sposobnost komuniciranja
- predan rad
- sposobnost planiranja programa rada
- "imati viziju"
- želja za istraživanjem
- partnerski odnos u školi i izvan nje
- kreiranje okruženja međusobnog povjerenja i poštivanja²⁴.

Dužnosti školskog knjižničara govore o opsegu i odgovornosti njegova rada. On je istodobno nastavnik, suradnik i profesionalac. Uz navedeno školski knjižničar kao stručni suradnik i član stručnog tima škole je član dviju profesija koje imaju svoja pravila i koje su odgovorne javnosti za svoj rad. Ove činjenice govore o odgovornosti školskog knjižničara koji svoja stručna znanja treba na najbolji mogući način iskazati u obrazovnom sustavu. U tom procesu on mora kontinuirano, uz svoje stručne knjižničarske kompetencije, potvrđivati kroz svakodnevnu praksu i svoje pedagoške, psihološke, didaktičke i metodičke

23 Kovačević, D.; Lovrinčević, J. *Školski knjižničar*. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2012., str. 129.

24 Isto., str. 132.

kompetencije i pripadajuće vještine.

Prema Kovačević; Lovrinčević (2012) oduvijek se zapravo radilo samo o pitanjima različitosti kompetencija za školske knjižničare prema svim drugim knjižničarima, a one se odnose na:

1. Stupanj obrazovanja
2. Stručne knjižnične kompetencije
3. Pedagoško-psihološko kompetencije
4. Didaktičko-metodičke kompetencije

4.2. Visokoškolske knjižnice

Visokoškolska knjižnica je samostalna organizacijska jedinica u sastavu sveučilišta ili posebna stručna organizacijska jedinica u sastavu fakulteta koja prikuplja, obrađuje, pohranjuje i daje na korištenje dokumente i informacije znanstvenog, obrazovnog i opće kulturnog karaktera, stvarajući sastavni dio znanstveno-nastavne i istraživačke infrastrukture. Kada je visokoškolska knjižnica u sastavu sveučilišta, naziva se sveučilišna knjižnica, a kada je u sastavu fakulteta, naziva se fakultetska knjižnica.

Visokoškolska knjižnica je komunikacijsko središte preko kojih se posreduju znanstvene i stručne publikacije i informacije nastale kao rezultat znanstveno-istraživačkih procesa na matičnom sveučilištu; kao rezultat stručne obradbe vlastitih fondova; kao rezultat stručne obradbe fondova relevantnih knjižnica u zemlji inozemstvu; kao rezultat stručnog rada u raznim informacijsko – referalnim jedinicama i službama obradbe znanstvenih informacija.

"Visokoškolske knjižnice dužne su svoje djelovanje neprestano

usklađivati s ciljevima i zahtjevima nastavnog i znanstvenog djelovanja visokoškolskih ustanova, a u skladu sa zakonima i propisima te domaćim i međunarodnim standardima"²⁵.

Stručne knjižničarske poslove u visokoškolskim knjižnicama obavljaju pomoćni knjižničari, knjižničari, diplomirani knjižničari odnosno magistri knjižničarske struke, viši knjižničari i knjižničarski savjetnici. Osiguravajući odgovarajuću dokumentacijsku i informacijsku podlogu, stručni knjižnični radnici uključuju se u znanstveno-nastavne procese i znanstveno-istraživačke projekte. O broju i stručnoj spremi knjižničnih radnika zaposlenih u visokoškolskim knjižnicama odlučuju mnogi činitelji, među kojima se posebno mogu izdvojiti: veličina i namjena knjižničnih fondova, broj posebnih odjela i specijalnih zbirki, broj korisnika i mjesta za opsluživanje korisnika, obim posudbe i priroda istraživačkih zahtjeva korisnika.

U visokoškolskim knjižnicama rade i stručnjaci drugih profila (npr. konzervatori, programeri, prevoditelji), što, uglavnom ovisi o vrstama usluga koje se organiziraju i nude korisnicima. S obzirom na podjelu visokoškolskih knjižnica na fakultetske i sveučilišne, razlikuju se i zadaci knjižničara zaposlenih u njima.

Zadace djelatnika fakultetskih knjižnica su:

- izgradnja fondova koja uključuje istraživanje i praćenje potreba i zahtjeva korisnika, analizu strukture i sadržaja fondova sveučilišne i srodnih knjižnica, izgradnju i vođenje nabavne politike, selekciju građe, dezideratu, predakcesiju i akcesiju, pročišćavanje i evaluaciju fondova;
- stručna obradba koja podrazumijeva inventarizaciju, formalnu,

25 Standard i smjernice razvoja i uvođenja najbolje prakse u visokoškolskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj. Ministarstvo kulture, 2008. Dostupno na: https://www.fer.unizg.hr/download/repository/Standardi_i_smjernice-listopad_2008_2_3_2-1.pdf (05. srpnja. 2016.)

sadržajnu i analitičku obradbu građe, signiranje i izradu specijalnih bibliografija,

- uspostavljanje kataloga i/ili automatiziranih baza podataka te priručnih kartoteka i biltena prinova;
- smještaj i zaštita građe koja uključuje razvrstavanje građe prema dogovorenom načinu smještaja, preliminarnu zaštitu, uvez i zaštitu od mehaničkih, bioloških, kemijskih i fizičkih oštećenja;
- neposredan rad s korisnicima koji podrazumijeva pružanje informacija (kataložnih, bibliografskih, faktografskih, referalnih i sl.), retrospektivna pretraživanja, tekuća upozorenja, selektivnu diseminaciju informacija i sl., posudbu i međuknjižničnu posudbu, organiziranu referentnu zbirku, zbirku udžbenika i priručnika, zbirku časopisa i novina te zbirku unikatne građe koje su namijenjene korištenju u čitaoničkom prostoru; rad s korisnicima podrazumijeva i poduku korisnika za služenje katalogima i drugim informacijskim pomagalima kojima knjižnica raspolaže i upoznavanje s mogućnostima pretraživanja informacija i dobivanja željenih dokumenata iz dostupnih baza podataka i fondova;
- uspostavljanje veze s ostalim knjižničnim jedinicama na fakultetu, sa sveučilišnom knjižnicom i srodnim knjižnicama u zemlji i svijetu;
- organiziranje kulturnih aktivnosti, evidentiranje izdavačke djelatnosti fakulteta i zamjena vlastitih publikacija s drugim institucijama²⁶.

Zadaće djelatnika sveučilišnih knjižnica su:

- koordinirana nabava na razini sveučilišta za stručnu i znanstvenu literaturu interdisciplinarnog i multidisciplinarnog karaktera, temeljna

²⁶ Isto.

znanstvena djela, strane časopise te sekundarne i tercijarne publikacije; u tu svrhu sveučilišna knjižnica vodi i održava središnju kartoteku desiderata, izrađuje liste prinova i preporučene liste;

- bibliografska kontrola i pomoć pri formalnoj i sadržajnoj obradbi građe te izradi informacijskih pomagala svim jedinicama sveučilišnog knjižničnog sustava;

- CIP obrada za sve nakladnike na vlastitom području

- pretraživanje općih baza podataka i onih specijaliziranih baza za čije se pretraživanje ne može osigurati odgovarajuća kadrovska i tehnička podrška u fakultetskoj ili institutskoj knjižnici;

- koordiniranje rada na izdvajanju građe iz vlastitog fonda i fondova članica sveučilišnog sustava radi pohrane u repozitoriju sveučilišta te osiguravanje njezine adekvatne organizacije i smještaja odnosno dostupnosti na zahtjev korisnika;

- organiziranje specijalnih zbirki i zbirki građe posebne vrste te davanje građe na korištenje u posebno opremljenim radnim prostorima;

- savjetodavna pomoć i poduka za sve jedinice sveučilišnog knjižničnog sustava;

- vođenje stalne brige o djelotvornom ostvarivanju ciljeva knjižnične djelatnosti na sveučilištu koordiniranjem rada svih članica knjižničnog sustava sveučilišta i uspostavljanjem potrebne veze s ostalim sveučilišnim sustavima odnosno knjižničnim sustavom Republike.²⁷

27 Isto.

Iz ovih opsežnih popisa zaduženja vidljivo je da djelatnici visokoškolskih knjižnica moraju posjedovati višestruke odgovarajuće kompetencije. Kvaliteta usluga koje pružaju knjižnice ovisi i o kvalitetno osposobljenom osoblju koje se u skladu sa suvremenim razvojem struke mora stalno usavršavati te stjecati odgovarajuća znanja i vještine (sposobnost komuniciranja i razumijevanja potreba korisnika, sposobnost suradnje s pojedincima i skupinama, poznavanje sadržaja općih i pojedinačnih knjižničnih zbirki, organizacijske sposobnosti i spremnost na suradnju i timski rad, poznavanje informacijskih i komunikacijskih tehnologija, praćenje novih dostignuća u struci i srodnim strukama)²⁸.

4.3. Narodne knjižnice

Narodne knjižnice prikupljaju raznoliku građu, a otvorene su svim slojevima pučanstva. Svojim službama i uslugama potiču i šire opće obrazovanje, stručni i znanstveni rad, a posebno se zalažu za to da svi slojevi pučanstva steknu naviku čitanja i korištenja raznolikih knjižničnih usluga²⁹.

Prema Standardu za narodne knjižnice iz 1999. godine, Članak 5.,

"djelatnost narodne knjižnice obuhvaća osobito nabavu, stručnu obradu, čuvanje i zaštitu knjižnične građe, izradu biltena, kataloga, bibliografija i drugih informacijskih pomagala, sudjelovanje u izradi skupnih kataloga i baza podataka, omogućavanje pristupačnosti knjižnične građe i informacija korisnicima, osiguravanje korištenja i posudbe građe te protoka informacija, pomoć korisnicima pri izboru i korištenju građe, informacijskih pomagala i izvora, kao i vođenje dokumentacije i

28 Radičević, V. *Strategija razvoja visokoškolske knjižnice kao dio razvojne strategije visokoškolske ustanove*, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, ½ (2013), str. 123.

29 Tadić, K. *Rad u knjižnici*. Opatija: Naklada Benja, 1994., str. 19.

statistike o građi i korisnicima, te o poslovanju".³⁰

Prema navedenom narodna knjižnica je potpora formalnom i doživotnom obrazovanju, stvara i jača čitalačke navike djece i mladih, potiče kreativnost, promiče svijest o kulturnom naslijeđu, zastupa kulturne različitosti i osigurava pristup kulturnim izvedbama svih izvođačkih umjetnosti. S ovim složenim i odgovornim zadacima narodna knjižnica sudjeluje u izgradnji demokratskog društva jer pruža usluge kojima nastoji zadovoljiti obrazovne i informativne potrebe pojedinca te mu pružiti razonodu u slobodnom vremenu. Važan je javni prostor i mjesto okupljanja, posebice u zajednicama gdje postoji malo drugih mjesta na kojima se ljudi susreću i mogu komunicirati u manjim i većim skupinama, prema profesionalnim i/ili osobnim interesima.

Specifičnost narodnih knjižnica u odnosu na druge knjižnice je ta što su korisnici narodnih knjižnica i djeca i tinejdžeri. Dobar dječji knjižničar, odnosno knjižničar za mlade prepoznaje se prema znanju o dječjem razvoju, razvoju rane pismenosti, o produkciji i kvaliteti literature za djecu, kreativnosti te predanosti radu, ljubavi prema djeci i brižnom stavu prema njima. Dječja knjižnica treba biti mjesto radosti, druženja, zabave i istraživanja, stoga osmišljavanju ponude aktivnosti i usluga te njihovom provođenju treba pridavati vrlo veliku važnost. Kako je za razvoj govora vrlo male djece važno čitanje i pričanje priča, pjevanje pjesmica, svakako ponuda aktivnosti za najmlađe treba to sadržavati, a za djecu rane dobi ponudu knjiga i igračaka treba dopuniti osiguranjem pristupa uporabi informacijsko komunikacijske tehnologije da bi već u najranijoj dobi stekla vještine potrebne tijekom cijelog života³¹.

Nažalost, Smjernice za narodne knjižnice ne prepoznaju ovu skupinu čitatelja kao gotovo najvažniju publiku kojoj se narodne knjižnice moraju

30 Prema Standardu za narodne knjižnice. 1999. Dostupno na:

<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/270810.html> (11. rujna 2016.)

31 Martinović, I. *Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi*, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 51, ¼ (2010), str. 143.

obraćati. Jedna od ključnih kompetencija koje dječji knjižničari moraju posjedovati jest poznavanje i prosuđivanje literature za djecu – knjiga, časopisa, audiovizualnih materijala, mrežnih stranica i ostalih elektroničkih i drugih izvora da bi u knjižnične zbirke uključivali što aktualniju, raznolikiju i relevantniju građu koja odgovara razvojnim osobitostima djece i potrebama i interesima svakog pojedinca. U kontekstu navedenog poželjne osobine knjižničara koji radi u narodnoj knjižnici, osobito u onoj u kojoj postoji odjel za djecu ili odvojeni dječji ogranak jesu:

- obrazovanost i predanost
- entuzijazam
- inovativnost, poduzetnost, prilagodljivost, maštovitost
- dobre komunikacijske vještine
- sposobnost suradnje s pojedincima i grupom
- sposobnost rješavanja problema
- sposobnost analiziranja korisničkih potreba
- želja za usvajanjem novih znanja i vještina
- spremnost na suradnju

Knjižničar koji radi s djecom i mladima također treba poznavati i razumjeti razvojnu psihologiju djece i mladih, potrebe različitih dobnih skupina, trendove, teorije razvoja čitanja i promocije čitanja, umjetničke i kulturne mogućnosti, sadržaje u knjigama za djecu i mlade, sadržaje ostalih medija koje

nudi te informacijske i komunikacijske tehnologije³².

4.4. Specijalne knjižnice

"Specijalna knjižnica je samostalna knjižnica ili knjižnica u sastavu koja pokriva određenu znanstvenu disciplinu ili određeno polje znanja, odnosno, područje specijalizirane djelatnosti. Pojam specijalna knjižnica obuhvaća knjižnice koje primarno pružaju usluge određenoj kategoriji korisnika i prikupljaju određenu vrstu knjižnične građe te knjižnice koje podržava neka organizacija u cilju zadovoljavanja potreba vezanih uz vlastito područje rada ili djelovanja".³³

Posebne zadaće, uz osnovne, koje su slične za sve knjižnice, a koje obavljaju knjižničari su:

- praćenje potreba za znanstvenom, stručnom i referentnom građom u matičnoj ustanovi,
- izgradnja specijalnih zbirki,
- sudjelovanje u izradi skupnih kataloga i baza podataka u Republici Hrvatskoj,
- pohrana ocjenskih radova djelatnika matične ustanove (u tiskanom i/ili digitalnom obliku),
- poticanje čitanja i korištenja knjižničnih usluga,
- sudjelovanje u radu konzorcija (odboru Konzorcija) pri odabiru

32 Tibljaš, V. Rad s djecom i mladima u narodnoj knjižnici. Preuzeto sa predavanja iz kolegija Književnost za djecu i mlade: knjižnični programi i usluge. 2016., str. 17. iz prezentacije sa predavanja.

33 Standardi za specijalne knjižnice u Republici Hrvatskoj, 2011. Dostupno na: www.hkdrustvo.hr/datoteke/374 (11. rujna 2016.)

elektroničkih izvora,

- usklađivanje stručne obrade građe te priprema bibliografskih pomagala,
- uspostavljanje i održavanje središnjeg kataloga/baze podataka (normativne baze)
- vođenje evidencije o izdavačkoj djelatnosti matične ustanove,
- suradnja s drugim srodnim knjižnicama i ustanovama u zemlji i inozemstvu,
- poticanje, organizacija i provođenje stalnog stručnog usavršavanja knjižničnih djelatnika³⁴.

Posebnost specijalnih knjižnica je u tome što se građa daje na uvid prvenstveno djelatnicima matične ustanove. Budući da su specijalne knjižnice većinom u sastavu institucija, knjižničari u specijalnim knjižnicama trebaju znati sve o svojoj knjižnici, ali i poznavati ustanovu u kojoj rade. Da bi se vidjelo u kojoj je mjeri potrebno da knjižničar bude u tijeku s razvojnim planovima, problemima i slično, Zakon o knjižnicama predviđa da voditelj knjižnice bude član upravnog tijela ustanove u čijem je knjižnica sastavu. Specijalni knjižničari pridonose profesionalnoj bazi znanja dijeleći najbolju praksu i iskustva te se cijeli život nastavljaju obrazovati o informacijskim proizvodima, uslugama i vještinama upravljanja, obvezuju se profesionalnoj izvrsnosti i etici, kao i vrijednostima i principima profesije.

Specijalni knjižničari ističu se poznavanjem svojih institucija, njihove ponude i tržišta koje se konstantno mijenja i na kojemu je visoka tehnologija

34 Isto.

vrlo važna u ostvarivanju uspjeha. Oni su upoznati sa svim informacijskim izvorima relevantnima za njihovo područje, na bilo kojem mediju ili formatu. Sudjeluju u izboru i evaluaciji te osiguravaju pristup relevantnim izvorima informacija. Specijalni knjižničari također prepoznaju važnost neformalnih komunikacijskih kanala kao izvora informacija. Vrlo je bitno da specijalni knjižničari prate sve vrste izvora informacija, naročito u elektroničkom obliku, te da o njima informiraju korisnike i osiguraju dostup do njih. Njihova stručnost je neupitna u pružanju usluga koje omogućuju korisnicima integraciju i upotrebu informacija u svakodnevnom radu i radnom procesu³⁵.

35 Martek, A. *Znanja i vještine knjižničara u specijalnim arhivskim knjižnicama na primjeru knjižnice Hrvatskog državnog arhiva*, u: Arhivski vjesnik, god. 52, 2009., str. 173.

5. Cjeloživotno obrazovanje knjižničara

Knjižnice se sve češće vide kao društvene ustanove koje pomažu građanima u obrazovanju, kulturnom razvitku i informiranju te služe kao mjesta javnog pristupa mreži i kao mjesta okupljanja (forumi) stanovništva u zajednici. Njihova je zadaća jačati društvenu koheziju, pomagati u stvaranju aktivnog građanstva i izgradnji zajednice, pomagati u gospodarskom razvitku, u cjeloživotnome učenju stanovništva te podupirati znanstveno istraživanje i stvaranje novoga znanja. Tako opisane zadaće knjižnica teško se mogu izvesti bez školovanih stručnjaka. Zato nije čudno da je najprije knjižničarsko školovanje, a onda i stalno stručno usavršavanje, tema o kojoj se mnogo raspravlja u posljednjih desetak godina.

Cjeloživotno učenje definira se kao aktivnost učenja tijekom života s ciljem unapređivanja znanja, vještina i sposobnosti unutar osobne, građanske, društvene i poslovne perspektive. Ono podrazumijeva stjecanje i osuvremenjivanje svih vrsta sposobnosti, znanja i kvalifikacija kroz čitav život. Promicanje razvoja znanja i sposobnosti nužno mora podrazumijevati prilagodbu "društvu znanja" kroz aktivno sudjelovanje u svim sferama društvenog i ekonomskog života.

Formalno obrazovanje odnosi se na obrazovanje stečeno tijekom nekog oblika redovnog školovanja. No, u cjeloživotnom učenju sve se manje javlja formalno, a sve više neformalno obrazovanje, koje postaje okosnicom koncepta cjeloživotnog učenja, ali i odgovor na izazove koje donosi informacijsko doba. Ono potiče razvoj osobnih mogućnosti, interesa i talenata, što je osobito važno pri zapošljavanju³⁶.

36 Lazzarich, L.; Popović, E. *Online tečajevi za knjižničare kao oblik cjeloživotnog učenja*, u: Vjesnik bibliotekara Hrvatske 48, 2004., str. 58.

Stalno stručno usavršavanje definira se kao održavanje i povećanje znanja, stručnosti i kompetencija stručnjaka tijekom njihova radnog vijeka, u skladu s planom oblikovanim tako da uzima u obzir potrebe stručnjaka, poslodavaca, struke i društva u cjelini. Cilj je usavršavanja osposobiti pojedince da pružaju kvalitetne usluge.

Za svaku je struku, pa i knjižničarsku, ono vrijedno jer podiže ugled struke i privlači bolje studente, kojima se nudi mogućnost napredovanja. Javlja se u raznim oblicima: od usavršavanja vezanog uz radno mjesto i samostalnog učenja pojedinca do različitih oblika formalnog obrazovanja koje nude visokoškolske ustanove. Uključuje razgovore i rasprave s kolegama, praćenje stručne literature, sudjelovanje na stručnim skupovima, radne posjete knjižnicama, sudjelovanje u tečajevima učenja na daljinu, iskorištavanje stipendija, sudjelovanje u istraživanjima³⁷.

Cjeloživotno učenje u području knjižnično-informacijskih znanosti proces je održavanja i usavršavanja profesionalnih znanja, vještina i kompetencija knjižničara kroz različite aktivnosti učenja koje se pojavljuju tijekom karijere. Cjeloživotno učenje obuhvaća sve oblike od formalnog do informalnog učenja, kao i učenja u radnoj okolini. Kao sastavni dio holističkog sustava cjeloživotnoga obrazovanja, knjižnice osiguravaju preduvjete za stvaranje poticajne radne okoline, organiziraju i razvijaju programe trajnog profesionalnog usavršavanja knjižničara, a stručnom se praksom nastavljaju na znanja inicijalno usvojena sveučilišnim obrazovanjem te razvijaju pretpostavke za nova znanja.

Cjeloživotno učenje u području knjižničarstva u Republici Hrvatskoj, sukladno preporukama Europskog kvalifikacijskog okvira za cjeloživotno učenje (2008.), trebalo bi obuhvatiti:

- uspostavu integriranog sustava formalnog i neformalnog

37 Horvat, A.; Machala, D., ur. *Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost*. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2002., str. 27.

obrazovanja kao i informalnih oblika učenja knjižničara u jedinstven fleksibilan sustav utemeljen na kompetencijama, vrednovanju i priznavanju prethodno usvojenih znanja,

- sustavnu primjenu ishoda učenja kroz sustave obrazovanja i izobrazbe s ciljem transparentnosti usvojenih znanja i kompetencija, priznavanja diploma, međunarodne mobilnosti te vrednovanja prethodno usvojenih znanja,
- primjenu kompetencijskog pristupa u obrazovanju i izobrazbi s ciljem osiguranja kvalitete programa obrazovanja i izobrazbe,
- ostvarivanje horizontalne i vertikalne prohodnosti utemeljene na prijenosu kredita i diploma,
- poticanje knjižničara na preuzimanje aktivne uloge u planiranju i ostvarivanju plana profesionalnog obrazovanja i izobrazbe,
- osiguravanje vjerodostojnog sustava provjere napretka i priznavanja stručnog napredovanja kao i postupaka (re)licenciranja³⁸.

U Hrvatskoj, osim Sveučilišta u Zagrebu, Zadru i Osijeku, Stručno usavršavanje organizira i Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Zagrebu, čije djelovanje od 2003. godine financijski podržava Ministarstvo kulture. Osnovan 2001. godine pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, s namjerom da knjižničarima pruži mogućnost daljnjeg stručnog usavršavanja, nije značajnije mijenjao način rada od osnutka. Nastava se odvija u Zagrebu, ali se u dogovoru s voditeljima matičnih službi tečajevi organiziraju i u drugim gradovima u Hrvatskoj. Predavači su knjižničari praktičari, ali i sveučilišni nastavnici. O programu Centra odlučuje Programski odbor sastavljen od stručnjaka koje imenuju osnivači.

38 Isto., str. 7.

Iako se u Hrvatskoj očekivalo donošenje zakona o cjeloživotnome učenju, umjesto njega usvojen je 2007. godine Zakon o obrazovanju odraslih, koji u uvodnim člancima prenosi načela cjeloživotnoga učenja iz Preporuke o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje EU-a iz 2006. godine. Prema ovom Zakonu cjeloživotno je učenje namijenjeno:

- ostvarivanju prava na slobodan razvoj osobnosti,
- osposobljavanju za zapošljivost, stjecanju kvalifikacija za prvo zanimanje, prekvalifikaciju, stjecanju i produbljivanju stručnih znanja, vještina i sposobnosti,
- osposobljavanju za aktivno građanstvo.

Načela prema kojima se obrazuju odrasli jesu:

- cjeloživotno učenje
- teritorijalna blizina i dostupnost obrazovanja svima pod jednakim uvjetima
- sloboda i autonomija pri izboru načina, sadržaja, oblika, sredstava i metoda
- stručna i moralna odgovornost andragoških djelatnika
- jamstvo kvalitete obrazovne ponude³⁹.

2008. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu predstavljen je projekt *Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i*

39 Isto, str. 28.

fleksibilnost. Projekt su uz potporu Nacionalne zaklade za znanost, visoko školstvo i tehnologijski razvoj Republike Hrvatske, zajednički realizirali Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Knjižnice grada Zagreba i Hrvatsko knjižničarsko društvo. Aktivnosti koje obuhvaća Projekt su:

1. Izrada institucijske strategije za uvođenje ishoda učenja, prilagodba regulative i izrada institucijskog vodiča za definiranje mjerljivih ishoda učenja
2. Uspostavljanje institucijske organizacijske strukture za sustavno uvođenje ishoda učenja
3. Osposobljavanje nastavnika za provođenje osposobljavanja osoblja u definiranju i mjerenju ishoda učenja (training the trainers)
4. Razvoj matrice za definiranje mjerljivih ishoda učenja i uključivanje studenata i poslodavaca u definiranje ishoda učenja
5. Stvaranje mrežnog izvora (portala) za učenje o ishodima učenja te vježbanje definiranja i mjerenja ishoda učenja
6. Diseminacija iskustva i dobrih praksi⁴⁰.

Jedinstvenost Projekta *Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost* (CUK) jest činjenica da on obuhvaća koncepciju cjeloživotnoga učenja iz perspektive programa neformalnog obrazovanja knjižničara te teži uspostavi integriranog, fleksibilnog sustava obrazovanja i izobrazbe knjižničara utemeljenog na ishodima učenja. Projektom je također prepoznata vrijednost knjižnica i knjižnične znanosti u procesu integracije sustava cjeloživotnoga učenja na svim razinama i za sva stručna i znanstvena područja. Rezultati

⁴⁰ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/cuk/aktivnosti.htm>. (07. srpnja 2016.)

Projekta, predstavljeni u okviru ove publikacije, dobra su osnova za daljnja istraživanja u prilog uspostave fleksibilnog sustava cjeloživotnoga učenja knjižničara u Republici Hrvatskoj.

Još je jedan organizirani oblik stručnog usavršavanja na nacionalnoj i međunarodnoj razini - Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske koja se održava od 1989. godine i odnosi se na školske knjižničare. Svake godine skup obrađuje teme koje su usko vezane za poboljšanje rada školskih knjižničara, no značajno je i međusobno druženje koje izmjenom iskustava i savjeta rezultira usavršavanjem rada.

Nakon svakog okupljanja izdaje se Zbornik radova Proljetne škole školskih knjižničara te tako može poslužiti i onim knjižničarima koji skupu nisu prisustvovali. Neke od tema o kojima se govorilo bile su: razvoj samostalnog istraživačkog rada učenika, važnost razvijanja navike čitanja kod učenika, komunikacija u knjižnici, knjižnica kao središte razvijanja kreativnosti, motivacija za korištenje knjižnice, umjetnost i školska knjižnica, školska knjižnica u 21. stoljeću, školska baština, kršćanstvo u školskim knjižnicama, interdisciplinarnost u školskim knjižnicama, odnos knjižnice i kvalitete obrazovanja, školsko knjižničarstvo i europska povezivanja, cjeloživotno učenje, smjernice za rad školskog knjižničara, upravljanje znanjem školskog knjižničara... Važno je i napomenuti da su svi Zbornici digitalizirani, što je omogućilo lakši dostup do informacija iz bogatog sadržaja 28 dosada organiziranih Škola.

Dakako, u knjižničarskoj je struci moguće napredovati i u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, a Hrvatski kvalifikacijski okvir (HKO) također je važan dokument za organizaciju sustava i ustrojavanje sustava upravljanja kvalitetom.

Cjeloživotno učenje knjižničara treba, dakle, usustaviti vodeći računa o

zakonskim propisima i standardima kojima se uređuje cjeloživotno učenje uopće. No u cjeloživotno je učenje uključen i niz različitih društvenih čimbenika, koji trebaju surađivati, ako se želi postići uspjeh. Najprije, tu su knjižnice poslodavci, knjižničarske stručne udruge, ministarstva i druga tijela javne vlasti koja financiraju knjižnice, ali i programe izobrazbe knjižničara, zatim i sveučilišta koja organiziraju knjižničarske studije te druge ustanove/organizacije koje organiziraju neke oblike izobrazbe.

6. Vrednovanje rada knjižničara

Unatrag desetak godina uočen je interes za odgovorno poslovanje u knjižnicama, uključujući i vrednovanje prema pokazateljima uspješnosti. Vrednovanje omogućuje pregled jakosti i slabosti neke organizacije. Zajedničko je svim sustavima vrednovanja da moraju imati praktičnu primjenu rezultata prikupljenih podataka vrednovanja. Važno je ne prikupljati podatke radi njih samih.

Prema standardu ISO 11620, evaluacija je proces ocjenjivanja uspješnosti i upotrebljivosti neke usluge, opreme ili prostora. Općenito, vrednovanje možemo definirati kao određivanje vrijednosti nečega – primijenjeno u knjižničnom upravljanju, to bi značilo vrednovanje značajnih vidova poslovanja knjižnice. Knjižnica dokazuje svoju kvalitetu i uspješnost kroz uspješnost poslovanja, obavljanje temeljnih zadaća djelatnika i statističke pokazatelje o izvršenim aktivnostima⁴¹.

Rezultati postupaka vrednovanja u knjižnicama namijenjeni su brojnim interesnim skupinama: kako samim menadžerima, tako i svim zaposlenicima jer će transparentnije upravljanje podacima rezultirati boljim razumijevanjem ciljeva pojedine usluge ili službe i većom prilagodljivošću organizacije. Potom, tu su financijeri knjižnica, korisnici usluga te šira zajednica, kao i dobavljači. Napokon, postoji i globalna publika, unutar međunarodne stručne zajednice.

Mjerenje uspješnosti u knjižnicama oblik je istraživanja sa svrhom razumijevanja, analize i praćenja djelatnosti. Knjižničarska zajednica razvila je i utvrdila okvire i norme za vrednovanje. Dva su pristupa mjerenju uspješnosti:

41 Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Lovrinčević, J. *Školska knjižnica – korak dalje*. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 2004., str. 163.

- pozitivističko gledište – oslanja se na veliku količinu podataka i na kvantitativne podatke
- relativističko gledište – oslanja se na kvalitativna istraživanja i na kvalitativne podatke

Četiri su glavna pristupa vrednovanju: model prema ciljevima, model unutarnjih procesa, model otvorenih sustava te model zadovoljstva sudionika. Prema pristupima oblikuje se i metodologija vrednovanja, tako postoje vrednovanje rezultata, mjerenje uspješnosti, vrednovanje kvalitete usluge te vrednovanje ishoda ili učinka.

Postoji deset dimenzija kvalitete usluga:

1. materijalna dimenzija,
2. pouzdanost,
3. responzivnost,
4. ljubaznost,
5. empatija,
6. kompetencija,
7. sigurnost,
8. pristupačnost,
9. komunikacija,
10. razumijevanje za korisnikov zahtjev⁴².

42 Mihalić, M., *Vrednovanje kvalitete u knjižnicama – prema smjericama za praksu vrednovanja kvalitete*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2015., str. 6.

Vrednovanje se vrši za svaku vrstu knjižnice prema posebnim elementima, no u cjelini, svi su ti elementi vrlo slični uz minimalna odstupanja ovisno o vrsti knjižnice. Uz pojam vrednovanja povezujemo i prateće postupke i metode, poput prikupljanja statističkih podataka, utvrđivanje razine kvalitete, benchmarking analize, strateško planiranje i mjerenje uspješnosti poslovanja pomoću pokazatelja⁴³. Pokazatelj uspješnosti definiran je kao numerički, simbolički ili verbalni izraz, temeljen na knjižničnoj statistici i podacima koji se koriste za opisivanje uspješnosti poslovanja knjižnice.

Za mjerenje uspješnosti poslovanja i međusobnu usporedbu visokoškolskih knjižnica osnovni pokazatelji su: osoblje knjižnice, fond knjižnice, usluge knjižnice, troškovi knjižnice, prostor i oprema⁴⁴.

Prema Loertscheru (2000.) postoji 11 elemenata prema kojima se mjeri uspješnost školske knjižnice:

- knjižnica bez utjecaja – informacijski stručnjak nema utjecaja na učenike i nastavnike
- samoposluživanje – korisnici mogu samostalno pronaći potrebne materijale
- individualna pomoć – korisnici će dobiti potrebnu pomoć
- spontano prikupljanje – knjižničar samostalno prikuplja potrebne materijale
- kratkoročno planiranje – knjižničar daje ideje jer poznaje dostupne materijale

43 Tuškan Mihočić, G. *Mjerenje uspješnosti poslovanja u narodnoj knjižnici*, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, 4 (2011.), str. 222.

44 Mihalić, M., *Vrednovanje kvalitete u knjižnicama – prema smjernicama za praksu vrednovanja kvalitete*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2015., str. 8.

- planirano prikupljanje – ciljano prikupljanje materijala prije zadavanja zadataka učenicima
- aktivno pomaganje – knjižničar obučava učenike za samostalno pretraživanje izvora informacija
- dugoročno planiranje – planirano nabavljanje materijala za neku nastavnu temu
- izrada nastavne jedinice (razina 1) – knjižničar od nastavnika preuzima glavnu ulogu u pripremi ako se radi o multidisciplinarnoj nastavnoj jedinici
- izrada nastavne jedinice (razina 2) – nastavna jedinica se izvodi uz potporu knjižnice kao medijskog centra
- razvoj kurikuluma – knjižničar ravnopravno sudjeluje u planiranju i strukturiranju nastavnog sadržaja.

Za školske knjižnice važno je utvrditi u kojoj mjeri njihova usluga ostvaruje postavljene zadaće obrazovanja, koliko je i kakvo korištenje fonda te koje rezultate korištenje fonda daje, odnosno pokriva li fond potrebe programa. Važno je i utvrditi opravdava li knjižničar svoje postojanje kvalitetom usluge u obrazovanju. To znači da knjižničar ne smije biti statična figura u školskoj knjižnici, već svojim radom mora aktivno sudjelovati u obrazovnom procesu. Mjerenje utjecaja i rezultata odnosi se upravo na to – koliko su se pod utjecajem knjižnice promijenile vještine, znanje i ponašanje korisnika, što je vrlo značajno upravo za školske knjižnice. Knjižničar/ka mora stvoriti poticajno okruženje za rad, osigurati dobru vidljivost usluga u školskoj knjižnici kako bi se one što lakše koristile, ostvarivati planirane sadržaje i na taj način promicati ishode učenja – kompetencije učenika, učitelja/nastavnika, stručnih suradnika kao i

roditelja, te udružiti i funkcionalno povezati školske knjižničare na nacionalnoj razini radi osiguravanja suvremenog poslovanja u skladu s promjenjivim zahtjevima korisnika⁴⁵.

Kada govorimo o narodnim knjižnicama, važno je spomenuti da su one dio javnog sektora. Dva su temeljna cilja postupka vrednovanja u takvim ustanovama: s jedne strane, prikupljanje ključnih podataka koji će upravi omogućiti donošenje informiranih odluka i unapređenje poslovanja, s druge strane, prezentacija ustanove prema javnosti. Godine 2007. IFLA je objavila drugo izdanje priručnika *Measuring quality: performance measurement in libraries* s 40 pokazatelja uspješnosti za visokoškolske i narodne knjižnice, koji su razvrstani u četiri skupine:

- sredstva, infrastruktura (koje usluge knjižnica nudi?): površina korisničkog prostora po stanovniku, broj sjedećih mjesta po stanovniku, radno vrijeme u usporedbi s potražnjom, troškovi pružanja informacija po stanovniku, dostupnost traženih naslova itd.
- korištenje (kako su korisnici prihvatili usluge?): tržišna prodornost, zadovoljstvo korisnika, broj posjeta knjižnici po stanovniku, stupanj zauzetosti sjedećih mjesta, obrtaj fonda, postotak nekorištenog fonda, broj posudbi po stanovniku i sl.
- učinkovitost (isplativost i kvaliteta postupaka): trošak po korisniku, trošak po posjeti, trošak po korištenju, omjer troškova nabave i osoblja, trošak obrađene jedinice građe, vrijeme nabave, vrijeme obrade itd.
- mogućnosti i razvoj: pohađanje obrazovnih programa po zaposleniku, postotak prihoda knjižnice ostvaren kroz posebne grantove i vlastiti

45 Kovačević, D.; Lovrinčević, J. *Mjerila kvalitete rada u hrvatskom školskom knjižničarstvu*. Odjel za kulturologiju u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2014., str. 163.

prihod, postotak prihoda knjižnice primljen od osnivača itd⁴⁶.

46 Tuškan Mihočić, G. *Mjerenje uspješnosti poslovanja u narodnoj knjižnici*, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, 4 (2011.), str. 222.

7. Strategija hrvatskoga knjižničarstva 2016.-2020. - prijedlog

Polazeći od važnosti knjižnične djelatnosti kao nezaobilazne podrške poticanju razvoja znanosti i tehnologije, obrazovanja, gospodarstva i društva u cjelini, Nacrt Strategije hrvatskog knjižničarstva 2016. – 2020., kao temelj razvoja knjižnične djelatnosti, u potpunosti je usuglašen sa Strategijom obrazovanja, znanosti i tehnologije Republike Hrvatske kao sveobuhvatnom strategijom budućeg razvoja obrazovanja, znanosti i tehnologije u Republici Hrvatskoj.

Četiri su strateška cilja Strategije:

1. Razvijati temeljne i inovativne knjižnične usluge
2. Uspostaviti učinkovitu i funkcionalnu mrežu knjižnica povezanih u jedinstveni nacionalni knjižnični informacijski sustav
3. Osigurati ravnomjerne infrastrukturne pretpostavke za obavljanje knjižnične djelatnosti
4. Utvrditi kompetencijski okvir stručnih znanja i vještina djelatnika u knjižničarstvu⁴⁷

47 Nacrt Strategije hrvatskog knjižničarstva 2016. - 2020. Dostupno na:
<https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=1850> (08. srpnja 2016.).

7.1. Mjera 1 - Poticati i pratiti prijedloge i izvođenje studijskih programa u području informacijskih i komunikacijskih znanosti

Kako se programi na svim trima razinama visokog obrazovanja akreditiraju u skladu sa zakonskim propisima koje provodi Agencija za znanost i visoko obrazovanje, potrebno je sustavno pratiti prijedloge koji se odnose na obrazovanje budućih knjižničara i sudjelovati u njihovom osuvremenjivanju.

Obrazovanje knjižničara provodi se na trima visokoškolskim razinama: u obliku preddiplomskog, diplomskog i poslijediplomskog studija. Obično je knjižničarstvo grana u polju informacijskih i komunikacijskih znanosti.

Na preddiplomskoj razini knjižničarstvo se može studirati na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti), na Odjelu za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, te na Odjelu za kulturologiju Sveučilišta u Osijeku.

Na diplomskoj razini, knjižničarstvo se može studirati na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti), na Odjelu za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, te na Odjelu za kulturologiju Sveučilišta u Osijeku.

Doktorska (poslijediplomska) razina dostupna je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti).

Dakle, u Hrvatskoj je organiziranje i provođenje studijskih programa u području komunikacijskih i informacijskih znanosti dobro provedeno i razgranato, te su pokrivena sve regije države. Nadležne institucije za provođenje ove mjere Strategije su Agencija za znanost i visoko obrazovanje te Agencija za odgoj i obrazovanje. Za provedbu je zadužena akademska zajednica, dok financijski dio dolazi iz sredstava za redovitu djelatnost te po projektima.

Dva su pokazatelja rezultata ove mjere:

1. Akreditirani programi u području informacijskih i komunikacijskih znanosti koje donosi Nacionalno vijeće za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj vezani uz knjižničarstvo
2. Stjecanje kvalifikacija i kompetencija za rad u knjižničarstvu

Ova je mjera dobro provedena te se, povećanjem broja studija nakon kojih student stječe knjižničarske kompetencije, povećava efikasnost, stručnost i kvaliteta institucija u kojima će se takav kadar zaposliti.

7.2. Mjera 2 - Provoditi cjeloživotnu izobrazbu knjižničnih djelatnika usklađenu sa suvremenim potrebama rada u knjižnici

Cjeloživotna izobrazba knjižničnih djelatnika usklađena sa suvremenim potrebama rada u knjižnici provodi se uvođenjem certificiranog nacionalnog programa stalnog stručnog usavršavanja i uvođenjem profesionalnog e-portfolia.

Cjeloživotno učenje prihvaća činjenicu da se iskustvo učenja stječe programima formalnog i neformalnog obrazovanja kao i informalnim učenjem. Znanja usvojena inicijalnim obrazovanjem knjižničara sve brže zastarijevaju, a 'poluvrijeme života' stečenih diploma sve je kraće. Odgovornost za trajno održavanje razina postignuća stručnih i osobnih kompetencija knjižničara u domeni je mnogih dionika, ali ponajprije samih knjižničara.

Cjeloživotno učenje u području knjižničarstva u Republici Hrvatskoj, sukladno preporukama Europskog kvalifikacijskog okvira za cjeloživotno učenje (2008.), trebalo bi obuhvatiti:

- uspostavu integriranog sustava formalnog i neformalnog obrazovanja kao i informalnih oblika učenja knjižničara u jedinstven fleksibilan sustav utemeljen na kompetencijama,

vrednovanju i priznavanju prethodno usvojenih znanja,

- sustavnu primjenu ishoda učenja kroz sustave obrazovanja i izobrazbe s ciljem transparentnosti usvojenih znanja i kompetencija, priznavanja diploma, međunarodne mobilnosti te vrednovanja prethodno usvojenih znanja,
- primjenu kompetencijskog pristupa u obrazovanju i izobrazbi s ciljem osiguranja kvalitete programa obrazovanja i izobrazbe,
- ostvarivanje horizontalne i vertikalne prohodnosti utemeljene na prijenosu kredita i diploma,
- poticanje knjižničara na preuzimanje aktivne uloge u planiranju i ostvarivanju plana profesionalnog obrazovanja i izobrazbe,
- osiguravanje vjerodostojnog sustava provjere napretka i priznavanja stručnog napredovanja kao i postupaka (re)licenciranja⁴⁸.

Jedna od perjanica cjeloživotnog učenja na području knjižničarstva jest i nacionalni program trajnog profesionalnog usavršavanja knjižničara koju organizira Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, zajedno s projektnim partnerima, Odsjekom za informacijske znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Knjižnicama grada Zagreba i Hrvatskim knjižničarskim društvom. Program se izvodi u okviru Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Republici Hrvatskoj, a rad Centra podupire Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Centar djeluje s ciljem sustavnog planiranja, organiziranja i evaluacije programa trajnog profesionalnog usavršavanja knjižničara u Republici Hrvatskoj. Međuinstitucionalna suradnja u kreiranju godišnjeg programa izobrazbe

48 Horvat, A.; Machala, D., ur. *Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost*. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2002., str. 7.

osigurava primjerenost sadržaja izobrazbe knjižničnim djelatnicima iz svih vrsta knjižnica (narodnih, školskih, specijalnih, visokoškolskih, sveučilišnih i općeznanstvenih). Program djeluje s ciljem osvježavanja prethodno usvojenih znanja te prijenosa i usvajanja novih teorijskih znanja i praktičnih postupaka iz područja knjižnično-informacijskih znanosti. Program izobrazbe zanimljiv je i ostalim baštinskim ustanovama (muzejima i arhivima), kao i informacijskim i dokumentacijskim stručnjacima.

U okviru godišnjeg programa izobrazbe djeluje više od šezdeset predavača, sveučilišnih profesora, knjižničnih i informacijskih stručnjaka, a program Centra pohađa više od 1500 polaznika godišnje. Tečajevi se organiziraju u knjižnicama u Zagrebu te, u suradnji s voditeljima županijskih matičnih službi, u osamnaest gradova diljem Hrvatske (Rijeka, Pula, Osijek, Varaždin, Koprivnica, Gospić, Zadar, Split, Bjelovar, Dubrovnik, Šibenik, Čakovec, Sisak, Vinkovci, Požega, Karlovac, Krapina i Virovitica). Centar njeguje dugogodišnju uspješnu suradnju sa Sveučilišnim računskim centrom iz Zagreba, čije radionice računalne i informatičke pismenosti mogu pohađati svi polaznici Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara.

Projektne aktivnosti koncipirane su u skladu sa strateškim ciljevima Nacionalne zaklade za znanost, visoko školstvo i tehnologijski razvoj RH:

- izradom institucijske strategije za uvođenje ishoda učenja, prilagodbom regulative i izradom institucijskog vodiča za definiranje mjerljivih ishoda učenja;
- uspostavom institucijske organizacijske strukture za sustavno uvođenje ishoda učenja;
- osposobljavanjem nastavnika za provođenje osposobljavanja osoblja u definiranju i mjerenju ishoda učenja;

- razvojem matrice za definiranje mjerljivih ishoda učenja i uključivanjem polaznika i poslodavaca u definiranje ishoda učenja;
- stvaranjem mrežnog izvora (portala) za učenje o ishodima učenja i vježbanjem definiranja i mjerenja ishoda učenja te
- diseminacijom iskustva i dobrih praksi⁴⁹.

Cjeloživotno je učenje koncept koji knjižničarska zajednica u Hrvatskoj može relativno lako razumjeti i prihvatiti. I dosad su knjižničari redovito sudjelovali na stručnim skupovima, pohađali tečajeve i predavanja, pristajali prenositi svoje specifično stručno znanje kolegama i odlučivali znanstveno i/ili stručno napredovati. Sad je, međutim, potrebno proširiti krug pojedinaca koji se dobrovoljno odlučuju usavršavati na sve pripadnike profesije. To znači da treba stvoriti zakonske i stručne pretpostavke koje će omogućiti, dapače i obvezati, pripadnike struke na stalno daljnje učenje.

7.3. Mjera 3 - Poticati istraživački rad u knjižnicama

Sudjelovanje na suradničkim znanstvenim, stručnim i razvojnim projektima na nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini pridonosi djelotvornom funkcioniranju nacionalnog knjižničnog sustava i poticanju istraživanja koja unaprjeđuju njegov daljnji razvoj. Stjecanjem viših stručnih, a posebice znanstvenih, zvanja stječu se preduvjeti za vođenje znanstvenih, stručnih i drugih projekata.

Preduvjet za ostvarivanje sustavnog pristupa trajnoj izobrazbi knjižničara u Hrvatskoj ostvaren je 2002. godine, kad je u Nacionalnoj i sveučilišnoj

⁴⁹ Horvat, A.; Machala, D., ur. *Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost*. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2002., str. 16.

knjižnici osnovan Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara. Centar provodi nacionalni program trajne izobrazbe knjižničara u obliku jednodnevnih tečajeva, radionica ili predavanja. Godišnji program odobrava Programski odbor, koji čine predstavnici četiriju institucija osnivača Centra (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Knjižnice grada Zagreba i Hrvatskoga knjižničarskog društva).

Mnogo je mogućnosti za knjižničare u smislu poticanja istraživačkog rada. Primjerice, tradicionalno uoči otvorenja pulskoga Sajma knjige održava se nulti dan manifestacije posvećen knjižničarima. Osim prilike da izmjenjuju iskustva i obogate fond svoje knjižnice novom građom, uvijek se organizira i okrugli stol koji je prilika za prodiskutirati trendove u knjižničarstvu i ostalim poljima. Osim ovog događaja, skupove takvog tipa organizira i Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu te neke manje knjižnice. Česti su i odlasci u susjedne zemlje.

IFLA također organizira Godišnju generalnu konferenciju i skupštinu, svaki put s drugom aktualnom temom u knjižničarstvu.

7.4. Mjera 4 - Uspostaviti protok informacija i znanja u sustavu

Povećan broj programa razmjene kojima se pospješuje mobilnost stručnjaka i prijenos znanja. Povećanje aktivnog sudjelovanja na stručnim i znanstvenim skupovima, čime se omogućuje predstavljanje postignuća knjižnica, usvajanje novih znanja i širenje međunarodnih kontakata. U skladu s interesima i potrebama knjižnica poticat će se uključivanje u međunarodne baze podataka, repozitorije, agregatore itd.

Prvi je oblik suradnje među knjižnicama posudba između dviju knjižnica.

Vrlo je teško ustanoviti gdje su i kada knjižnice prvi put dogovorile međuknjižničnu suradnju, ali dostupni zapisi upućuju, primjerice, na katalog rukopisa iz fondova većeg broja knjižnica izrađen u 13. stoljeću. U 19. stoljeću izrađen je prijedlog za usklađenu nabavu između knjižnica u Wolfenbüttelu i Göttingenu. Ne treba zaboraviti ni ambiciozan pokušaj izradbe opće bibliografije koja je trebala obuhvatiti popis dva milijuna konfisciranih knjiga za vrijeme francuske revolucije, nastojanja P. Otleta i H. La Fontainea da izrade svjetsku bibliografiju, nastojanja znanstvenika unutar tzv. Bridge movementa, viziju V. Busha o velikom računalu i mnoge druge zamisli koje potvrđuju vjekovnu čovjekovu težnju da nadzire i prikuplja sve pisano bogatstvo i omogućuje njegovu uporabu.

U suradnji među knjižnicama, međuknjižnična posudba zauzimala, i dalje zauzima, posebno mjesto. Međutim, od sredine prošlog stoljeća jačaju i drugi oblici suradnje, uvođenje računala u knjižnično poslovanje i korištenje telekomunikacijskih mreža za raznovrsne bibliografske i druge usluge što se nude knjižničnim korisnicima označilo je prekretnicu u organizaciji suradnje 60-ih godina 20. stoljeća. Suradnja postaje prijeka potreba, a pravila ponašanja i djelovanja u zajedničkoj diobi i korištenju fondova, obavijesnih i sličnih izvora ozakonjuju se na nacionalnim razinama. U svakodnevnom radu to je značilo bolju iskorištenost i diobu izvora obavijesti (bibliografskih, kataložnih, referalnih), zbirki, baza punih tekstova i drugo, te bolju i bržu uslugu korisnicima. Izgrađujući mreže i sudjelujući u knjižničnim sustavima na mjesnim, regionalnim, nacionalnim i međunacionalnim razinama, knjižnice i ostale obavijesne jedinice danas toliko međusobno surađuju da je zbog složenosti problematike i njezina boljeg predočavanja potrebno navesti i opisati osnovna područja u kojima se zbiva suradnja.

Suradnja među knjižnicama i srodnim ustanovama zahtijeva dakako ostvarenje nekih pretpostavki:

- da knjižnično i ostalo informacijsko osoblje prihvati ideju o praktičnim i ekonomičnim razlozima za suradnju;
- da se dogovorno započne planiranje knjižnične djelatnosti na nacionalnoj razini;
- da se izrade konkretni planovi i programi suradnje i odrede metode za vrednovanje rezultata;
- da zacrtani planovi budu ostvarivi, da imaju izdvojene prioritete i da su prihvatljivi onima koji ih trebaju provesti⁵⁰.

Za suradnju između institucija vrlo su važna udruženja koja tu suradnju omogućuju i olakšavaju. Spomenut ćemo nama dva najvažnija.

Hrvatsko bibliotekarsko (knjižničarsko) društvo (HKD) osnovano 25. studenoga 1948. u Zagrebu. Od 1950. godine Društvo izdaje stručno glasilo *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, a objavljuje i niz publikacija vezanih uz praktičnu djelatnost, te knjige o povijesti pisma, knjižnica i knjižničarstva. Na skupštini u Zagrebu 7. svibnja 1992. Hrvatsko je bibliotekarsko društvo donijelo Etički kodeks za svoje članove, što je novost u ovome dijelu Europe.

Međunarodni savez knjižničarskih udruženja i ustanova – IFLA – osnovan je 1926. godine u Pragu. Neovisna je i neprofitna organizacija posvećena međunarodnoj suradnji i razvoju knjižničarstva. Broji oko 1600 članova iz 150 zemalja diljem svijeta. U IFLA-inim stručnim odjelima i komisijama djelovali su i djeluju i mnogi knjižnični djelatnici iz Hrvatske. Pridonoseći svojim radom razvoju knjižnične djelatnosti u svijetu, istodobno su podizali i razinu knjižničarstva u svojoj zemlji.

50 Tadić, K. *Rad u knjižnici*, Opatija: Naklada Benja, 1994., str. 363.

Očekivani rezultati prijedloga ove mjere bit će razmjena stručnjaka, programi stručnih usavršavanja, studijski posjeti u inozemstvo, organizacija i sudjelovanje na stručnim i znanstvenim skupovima te uključenost u međunarodne baze podataka, repozitorije, agregatore ...

8. Zaključak

Tema ovog diplomskoga rada bila je kompetencijski okvir i vještine djelatnika u knjižnicama. To je vrlo široka tema, zbog nekoliko razloga. Naime, zbog različitih vrsta knjižnica te zbog različitih razina formalnog obrazovanja knjižničara, kao i zbog različitih vrsta poslova koje oni obavljaju, njihove se poželjne kompetencije razlikuju. Upravo zbog toga izrađuju se studije, standardi pa i zakoni kojima se utvrđuju kompetencijski profili i željene kvalifikacije i kompetencije.

U svijetu postoje vrlo detaljno razrađene studije na tu temu, kao i razgranati sistemi cjeloživotnog učenja, te se i u Hrvatskoj stvari kreću u pozitivnom smislu. Izradama strategija, konkretnijim zakonima te radovima nekih istaknutih pripadnika knjižničarske struke oblikuje se način na koji bi svi knjižničari trebali obavljati svoj posao.

U ovom su radu iznijete najvažnije smjernice o kompetencijama, vrednovanju rada knjižničara te neke smjernice za budućnost.

Prvo je poglavlje bilo uvodno.

Drugo poglavlje govorilo je o povijesnom razvoju knjižnica i knjižničarske djelatnosti kako bi se upoznalo sa strukom o kojoj je bilo riječi.

U trećem poglavlju opisan je pojam kompetencijskog okvira, te dodatno sužen na konkretan opis kompetencijskog okvira knjižničara, što je vrlo važno za daljnju razradu teme.

U četvrtom su poglavlju predstavljeni Standardi i Prijedlozi standarda za pojedine vrste knjižnica. Oni služe kako bi se unificirao rad pojedinih vrsta knjižnica te kako bi se rad knjižnica unaprijedio i usavršio. Standardi moraju

pratiti svjetska kretanja, kako u knjižničarstvu, tako i u tehnološkom napretku, te ih primjenjivati na domaćim knjižnicama.

Peto se poglavlje bavilo cjeloživotnim učenjem knjižničara kao važnim dijelom uspješnog rada pojedine suvremene knjižnice. Kako tehnologija sve brže napreduje, za knjižničare više nije dovoljno završiti sam formalno višeškolsko obrazovanje, nužno se educirati i usavršavati kroz cijeli radni vijek kako bi bili što uspješniji na radnome mjestu. Upravo tome služe razni kongresi, škole, seminari i slični skupovi.

U šestom se poglavlju govorilo o vrednovanju rada knjižničara kao metodi nalaženja možebitnih pogrešaka ili uspješnih poboljšanja u poslovanju te usavršavanja rada na taj način. Važno je ne provoditi vrednovanje radi njega samoga već rezultate vrednovanja primijeniti u poslovanju i na taj ga način unaprjeđivati.

U sedmom je poglavlju predstavljena Strategija hrvatskog knjižničarstva 2016. - 2020. kao budući temeljni dokument na kojem bi se trebala zasnivati knjižničarska djelatnost u sljedećem razdoblju. Važno je imati viziju rada i smjernice budućeg kretanja struke, kako bi se u narednom periodu što je moguće više iskoristili resursi za napredak u radu. Upravo na to upućuju ove Smjernice.

Literatura

Monografije:

1. Horvat, Aleksandra; Machala, Dijana, ur. *Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost*. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zagreb, 2009.
2. Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. *Školska knjižnica – korak dalje*. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, Zagreb, 2004.
3. Kovačević, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. *Školski knjižničar*. Zavod za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2012.
4. Kovačević, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. *Mjerila kvalitete rada u hrvatskom školskom knjižničarstvu*. Odjel za kulturologiju u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2014.
5. Kurz, Rainer; Bartram, Dave. *Competency and Individual Performance : Modelling the World of Work*. In I. T. Robertson, M. Callinan and D. Bartram (Eds), *Organizational Effectiveness : The Role of Psychology* (pp. 225-255). Chichester : John Wiley, 2002.
6. Loertscher, V. David. *Taxonomies of the School Library Media Program*. San Jose: Hi Willow Research & Publishing, 2000.
7. Machala, Dijana. *Knjižničarske kompetencije: pogled na razvoj profesije*. Hrvatska sveučilišna naklada, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zagreb, 2015.

8. Stipanov, Josip. *Knjižnice i društvo: od potrebe do mogućnosti*. Školska knjiga, Zagreb, 2010.
9. Stipanov, Josip. *Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj – od početaka do današnjih dana*. Školska knjiga, Zagreb, 2015.
10. Tadić, Katica. *Rad u knjižnici*. Naklada Benja, Opatija, 1994.

Članci:

11. Lazzarich, Lea; Popović, Evgenia. *Online tečajevi za knjižničare kao oblik cjeloživotnog učenja*, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 48, 1(2005), 2004.
12. Martek, Alisa. *Znanja i vještine knjižničara u specijalnim arhivskim knjižnicama na primjeru knjižnice Hrvatskog državnog arhiva*, u: *Arhivski vjesnik*, god. 52, 2009., str. 171 – 182
13. Martinović, Ivana. *Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi*, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 51, ¼ (2010), 2010., str. 142 – 145
14. Radičević, Vesna. *Strategija razvoja visokoškolske knjižnice kao dio razvojne strategije visokoškolske ustanove*, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, ½ (2013), 2012., str. 123 – 123
15. Tuškan Mihočić, Gorana. *Mjerenje uspješnosti poslovanja u narodnoj knjižnici*, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, 4. 2011., str. 221 – 224

Elektronički izvori:

16. Mihalić, Marina. *Vrednovanje kvalitete u knjižnicama – prema smjernicama za praksu vrednovanja kvalitete*. Dostupno na: http://hkdrustvo.hr/clanovi/alib/datoteke/file/279_vrednovanje_za_okrugli_stol_Mihalic_27_05.pdf (09. srpnja 2016.)
17. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Dostupno na: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=202&pregled=1> (11. rujna 2016.)
18. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/cuk/aktivnosti.htm> (07. srpnja 2016.)
19. Nacrt Strategije hrvatskog knjižničarstva 2016. - 2020. Dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=1850> (08. srpnja 2016.)
20. Standard i smjernice razvoja i uvođenja najbolje prakse u visokoškolskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj. Ministarstvo kulture. Dostupno na: https://www.fer.hr/download/repository/Standardi_i_smjernice-listopad_2008_2_3_2-1.pdf (05. srpnja 2016.)
21. Standard na narodne knjižnice. Narodne novine, broj 105/97. i 5/98. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/270810.html> (05. srpnja 2016.)
22. Standardi za specijalne knjižnice u Republici Hrvatskoj. Dostupno na: www.hkdrustvo.hr/datoteke/374 (07. srpnja 2016.)
23. Standard za školske knjižnice. Narodne novine, broj 105/97 i 5/98 .

Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/272719.html> (11. rujna 2016.)

24. Standard za školske knjižnice. Narodne novine, broj 105/97, 5/98, 104/00 i 69/09. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/272719.html> (05. srpnja 2016.)

25. Tibljaš, Verena. Rad s djecom i mladima u narodnoj knjižnici. Prezentacija sa predavanja, dostupno na: [http://www.knjiznicari.hr/UDK02/images/d/d8/Rad s djecom i mladima u %C5%A1kolskoj i narodnoj knji%C5%BEnici - Verena Tiblja%C5%A1.pdf](http://www.knjiznicari.hr/UDK02/images/d/d8/Rad_s_djecom_i_mladima_u_%C5%A1kolskoj_i_narodnoj_knji%C5%BEnici_-_Verena_Tiblja%C5%A1.pdf) (06. srpnja 2016.)

26. Zakon o knjižnicama. Narodne novine, broj 105/97. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/267274.html> (13. srpnja 2016.)

Ostali izvori:

27. Tomljanović, Senka. *Kakvog knjižničara trebamo? Znamo li zapravo odgovor?* 3. Okrugli stol Knjižnice i suvremeni menadžment. Upravljanje ljudskim potencijalima u kontekstu cjeloživotnog obrazovanja, Zagreb, 16. travnja 2010.